

Set motius per mirar cap a Burkina Faso

Els habitants d'un dels països més pobres del món, situat a l'Àfrica occidental, acabaven d'encetar les protestes més importants en la història recent de Burkina Faso. Les violentes manifestacions a Ouagadougou van obligar el president Blaise Compaoré a abandonar la presidència el passat 31 d'octubre i marxar a l'exili escortat per l'exèrcit francès. Aquests dies es compleix un mes de la seva caiguda. Compaoré, al poder des del 1987 després d'un cop d'Estat contra el president Thomas Sankara, no havia aconseguit esborrar l'ombra del seu predecessor.

Jaume Portell

[“Dispareu. La meva pàtria o la meva mort”](#): Romuald Ouedraogo, un estudiant burkinès, va sortir al carrer amb un missatge ben clar pintat a la samarreta dirigit a les forces de seguretat de Burkina Faso. Els habitants d'un dels països més pobres del món, situat a l'Àfrica occidental, **acabaven d'encetar les protestes més importants en la història recent del país de Thomas Sankara**. Les violentes manifestacions a Ouagadougou, la capital burkinesa, van obligar el president Blaise Compaoré a abandonar la presidència el passat 31 d'octubre i marxar a l'exili escortat per l'exèrcit francès. **Aquests dies es compleix un mes de la seva caiguda**. Un Govern de transició liderat per un civil a la presidència, Michel Kafando, i un militar, Isaac Zida, com a primer ministre, dirigeix el país.

Blaise Compaoré, al poder des del 1987 després d'un cop d'Estat —recolzat per França— contra el president Thomas Sankara, no havia aconseguit esborrar l'ombra del seu predecessor: **Sankara, un militar d'orientació marxista, havia estat a punt d'aconseguir l'autosuficiència alimentària** al país en poc més de quatre anys. Tot i mostrar alguns tics autoritaris —va expulsar 3.000 mestres per contrarevolucionaris i va prohibir els sindicats i els partits polítics—, Sankara era popular a tot el continent per les seves mesures, oposades a les de la resta dels països africans: **va rebutjar pagar el deute extern per invertir en programes sanitaris i educatius i en la construcció d'infraestructures**. El 15 d'octubre de 1987 va ser assassinat, i el seu cas mai no ha estat jutjat. Una de les primeres mesures del Govern de transició ha estat assumir el lideratge en la recerca del seu cos, un fet que ha estat celebrat per la família Sankara i pels seus simpatitzants.

Un mes després de la caiguda de Compaoré, aquests són set punts clau per entendre què hi ha en joc a Burkina Faso:

1. Una mobilització popular exitosa

Les *primaveres àrabs* van quedar paralitzades a partir del Sàhara. Els moviments populars en altres països de l'Àfrica subsahariana van ser reprimits fàcilment per les forces policials. Les manifestacions a Burkina Faso, que han arribat a aglutinar un milió de persones, han comptat amb membres de l'oposició política, els sindicats i la societat civil. Aquesta vegada, el moviment ciutadà ha aconseguit el seu objectiu principal tot i la repressió governamental —24 morts i 625 ferits

segons dades del Govern. **El cas de Burkina Faso crea un precedent per a la resta de l'Àfrica occidental.**

2. Avís als dictadors que queden

Compaoré portava 27 anys al poder, i era un dels dictadors africans més longeus en una llista que inclou, entre d'altres, **Teodoro Obiang (Guinea Equatorial, 35 anys) o Robert Mugabe (Zimbàbue, 34 anys)**. La seva caiguda no solament és una alerta per a alguns d'aquests dictadors, sinó que és un motiu de preocupació per a tots els presidents arreu del continent que busquen perpetuar-se al poder canviant la seva constitució.

3. Transició complexa

La marxa de Compaoré va deixar un buit de poder que ràpidament van ocupar els militars, liderats per Isaac Zida. Després d'un procés de negociacions, **s'ha lliurat la presidència a un civil que tindrà com a missió principal donar estabilitat al país fins a les eleccions de l'any que ve.** L'escollit ha estat Michel Kafando, exrepresentant de Burkina Faso a l'Assemblea General de l'ONU entre el 1998 i el 2001. Zida és ara el primer ministre. Jean Arsène Yao, historiador i periodista ivorià, destaca la importància de la marxa de Compaoré, però no espera grans canvis: "El coronel Zida era el cap de la guàrdia pretoriana de Blaise Compaoré. En la majoria de les coses importants, el Govern i els opositors hi estaven d'acord. Zéphirin Diabré, un dels membres més destacats de l'oposició burkinesa, va treballar per a Areva, una multinacional francesa que explota urani. Quina és la traducció d'això? Liberalisme econòmic i privatització del poc que hi ha de públic".

El valor del moviment popular, conclou, es troba en el fet que **els propers dirigents del país comptaran amb la pressió de saber que, si les coses no canvien, es podrien trobar amb una revolta de característiques similars.** Una mostra d'això és la mobilització que, fa alguns dies, va forçar la dimissió del nou ministre de Cultura, Adama Sagnon. Sagnon havia bloquejat anys abans la causa judicial oberta per l'assassinat de Norbert Zongo, un periodista local que investigava sobre els draps bruts de François Compaoré, germà del president. La pressió de grups com Le Balai Citoyen, amb molta presència a les xarxes, va portar molts joves a sortir al carrer de nou.

4. El neocolonialisme de França

La caiguda de Compaoré comportarà una **recomposició de la xarxa d'influència francesa.** El president burkinès va convertir-se en un peó útil en la lluita contra l'ascens del fonamentalisme islàmic a la regió. La seva política exterior el va convertir, segons Yao, en un "bomber piròman" amb la connivència total de l'Elisi: "Compaoré ha estat implicat a Mali, a la Costa d'Ivori, a Benín, al Níger, a Libèria o a Sierra Leone. Ha donat suport a *senyors de la guerra* com Foday Sankoh o Charles Taylor i després ha tingut la capacitat d'oferir-se com a mediador. Els rebels que van atacar el Govern de Laurent Gbagbo a la Costa d'Ivori (per entregar el poder a l'actual president, Ouattara) van preparar-se a Burkina i venien d'allà".

Segons Yao, el president ivorià, **l'economista exmembre de l'FMI Alassane Ouattara, té tots els números per convertir-se en el nou home fort dels francesos a la regió,** un fet que el porta a concloure que ens trobem davant "d'una colonització disfressada": "Cada cert temps hi ha eleccions, la gent vota, però **al final sempre guanyen els candidats preferits per França.** La resta simplement no tenen poder econòmic per construir una alternativa política amb possibilitats de guanyar. I si, tot i així, ho aconsegueixen, duren molt poc. A través del franc CFA, França té el control sobre la política monetària", opina aquest historiador i periodista ivorià. **François Hollande, durant l'última reunió dels països de la francofonia, va citar el cas burkinès com**

un exemple a seguir per enfortir les institucions democràtiques. Una declaració sens dubte significativa després del silenci de l'Elisi durant tota la revolta —i el suport explícit a la dictadura de Blaise Compaoré durant gairebé tres dècades.

5. Una revolta imprevisible

Les protestes a Burkina Faso no han comptat amb el suport de cap país occidental. La majoria dels seus integrants eren joves farts de Compaoré, entre els quals ha sorgit un moviment anomenat **Le Balai Citoyen**, marcadament sankarista i que compta amb dos músics famosos al país, **el raper Smockey i Sams K Le Jah, com a portaveus.** El periodista Séni Dabo, redactor a aOuaga.com, un dels diaris digitals més llegits del país, els critica per haver donat suport a l'entrada de militars al Govern, i nega que tinguin més importància que altres organitzacions de l'oposició. Mamadou Hebié, expert en dret internacional a Harvard i especialista en conflictes interestatals, destaca la influència d'aquest moviment entre els joves i la seva puresa: “Molta gent confia més en Le Balai Citoyen que en els partits de l'oposició”. Hebié, Yao i Dabo coincideixen a assenyalar que la revolta té com a **únic punt en comú l'expulsió de Compaoré, sense tenir una direcció ideològica clara**, i el perill que això suposa de cara a una continuació de la revolta: “Temo que el focus en la transició servirà per tancar el debat principal: la creació d'unes estructures estatals sòlides, una justícia independent, un control més gran dels polítics. **El risc ara és que un dels partits de l'oposició es converteixi en hegemònic per substituir el partit de Compaoré** i tot s'aturi aquí”, adverteix Hebié.

6. L'esperit de Thomas Sankara

La caiguda de Compaoré ha servit per recordar el rol del passat i, potser del futur, del sankarisme. Dabo comenta la necessitat de recuperar alguns dels valors de l'època de Sankara, però lamenta “la divisió dels partits sankaristes”. Hebié reconeix que el sankarisme pot ser útil per resoldre alguns dels problemes estructurals de la societat burkinesa, però afirma que la seva escassa capacitat econòmica i la seva mala organització descarten pràcticament la seva arribada al poder. **Sankara viu present en l'imaginari popular, però els seus hereus tenen poques possibilitats d'arribar a materialitzar-ho** en forma de victòria electoral.

7. Cinquè productor d'or de l'Àfrica

Burkina Faso és el **cinquè productor d'or del continent, però el 70% de la població viu amb menys d'un dòlar el dia**, un fet que indigna Yao: “Han gestionat els béns del país com si fossin seus. El poble ha quedat al marge de tot mentre Compaoré i la seva família eren propietaris de la meitat del país”. Sobre la relació Occident-Àfrica, Hebié destaca la necessitat d'un canvi de caràcter entre els africans per vigilar més les seves pròpies institucions. A més, fa **una petició als ciutadans europeus: “La solidaritat s'ha de basar a controlar molt de prop els governs europeus, les multinacionals i els homes de negocis quan van a l'Àfrica”.** “La solució i la lluita, però, l'han de fer sobretot els pobles africans”, rebla.